

ZPRAVODAJ 2000/2

Zasedání asociace evropských židovských muzeí v Praze

Židovské muzeum v Praze hostilo ve dnech 26. až 28. března 2000 účastníky zasedání Asociace evropských židovských muzeí. Organizátorem setkání odborných pracovníků z více než dvaceti židovských muzeí bylo holandské Jood Historich Museum v Amsterdamu. Pro desáté výroční zasedání asociace nebyla Praha vybrána náhodou. Ačkoli se v posledních letech asociace rozšířila o řadu nových členů, pražské Židovské muzeum v ní stále zaujímá významné postavení. Někteří delegáti přijeli do Prahy poprvé a byli překvapeni jak velkým počtem expozic tak i významnými památkami, jako jsou pražské synagogy a Starý židovský hřbitov, které Židovské muzeum v Praze spravuje. Pražské muzeum je také výjimečné rozsahem svých sbírek a jejich uceleným regionálním charakterem. Asociace evropských židovských muzeí vznikla jako organizace, která podporuje studium evropské židovské historie a usiluje o záchranu a uchování židovských památek a židovského kulturního dědictví v Evropě. Sdružení neposkytuje žádné finanční podpory, pomáhá svým členům především výměnou informací a odborných znalostí, přípravou společných výstav a projektů a profesní podporou nově vznikajících institucí. Asociace dnes sdružuje několik desítek muzeí nejrůznějšího typu a velikosti - od Dublinu a Toleda až po Varšavu či Budapešť a nově vznikající muzea ve východní Evropě. Zahrnuje instituce nejrůznějšího druhu od tradičních muzeí s vlastním sbírkovým fondem po studijní a informační centra využívající nejnovější informační a mediální technologie. Základem asociace zůstávají i nadále židovská muzea ve velkých evropských městech, která byla zejména v posledním desetiletí obnovena nebo významně modernizována. Z nich nejvýznamnější roli hraje židovské muzeum v Amsterdamu, před dvěma lety otevřené Muzeum židovského umění a historie v Paříži a obnovená nejstarší židovská muzea ve Frankfurtu a ve Vídni. K těmto neaktivnějším institucím se v posledních letech přidružilo Židovské muzeum v Londýně, centrum pro židovská studia v Krakově, sefardské židovské muzeum v Toledu a řecké židovské muzeum v Aténách. Pražského zasedání muzejní

asociace se účastnilo na 40 zástupců židovských muzeí především ze západní a střední Evropy: z Bruselu, Dublinu, Londýna, Paříže, Frankfurtu, Amsterdamu, Basileje, Vídně, Eisenstadtu, Mnichova, Trondheimu, Bratislava-vy, Varšavy a Atén. Přítomni byli i zástupci nedávno nově otevřených židovských muzeí v Hohenems, ve Furthu, Terstu a v Bologni, stejně jako zástupci připravovaných židovských muzeí v Berlíně a Istanbulu. Letošního zasedání se neúčastnila téměř žádná z nových židovských muzeí z východní Evropy, která se setkala na loňském zasedání v St. Petersburgu. Výjimkou byla zástupkyně židovského muzea z litevského Vilna, které usiluje o záchranu mnoha židovských památek, ale jako většina ostatních nových muzeí trpí značným nedostatkem finančních prostředků. Jako každé zasedání bylo i to pražské spojeno s odbornými přednáškami a diskusí k aktuálním problémům muzejní činnosti. Židovské muzeum v Praze připravilo pro účastníky blok přednášek především k problematice výzkumu židovských památek, restaurace náhrobních kamenů židovských hřbitovů a několik přednášek, týkajících se muzejní evidence a digitální dokumentace sbírek. S výsledky své odborné činnosti v pražském muzeu účastníky

seznámili v příspěvku "Projekt genízy" Olga Sixtová a Arno Pařík a o zkušenostech s restaurováním náhrobků přednášel externí restaurátor Petr Justa. O dokumentačních metodách hovořila Magda Veselská a o digitalizaci sbírek Petr Kliment. Během konference měli zástupci muzeí možnost vyměnit si své zkušenosti a získat nové poznatky

v různých oborech muzejní práce. Každé muzeum informovalo o svých současných aktivitách a plánech, nejzajímavějších výstavách, publikacích případně významných přírůstcích svých sbírek. Zvláštní pozornosti účastníků se těšila diskuse o problematice výchovného působení muzeí a netradičních formách práce s dětmi. Na 3. září byl stanoven každoroční Den židovského kulturního dědictví, který připomíná většina židovských muzeí zvláštními akcemi a co možná nejširším zpřístupněním svých expozic a sbírek veřejnosti. Uznání se dočkala také výstava Židovského muzea v Praze "Staré židovské pohlednice" ve Španělské synagoze. Každé zasedání je spojeno také s prohlídkou místních židovských památek, které poskytuje praktickou ukázkou řešení obvyklých restaurátorských problémů. Židovské muzeum v Praze nabídlo účastníkům zasedání nejen prohlídku všech svých historických objektů s odborným výkladem pracovníků muzea, ale i prohlídku nově budovaných depozitářů stříbra a textilu, a to jak v Praze, tak i mimo ni. Společenskou část programu zpestřil zejména koncert "Sefardské inspirace" v podání zpěvačky Jany Lewitové a Vladimíra Merty ve Španělské synagoze. Jednání asociace a přednášky se konaly ve

vzdělávacím a kulturním centru v Maiselově 15. Jako místo příštího zasedání asociace židovských muzeí v září roku 2001 bylo z několika nabídek vybráno nové židovské muzeum v Bologni. Protože se jedná o muzeum založené především na multimediální prezentaci, bude hlavním tématem konference a seminářů využití nových informačních a mediálních technologií v muzejní práci a nové systémy dokumentace muzejních sbírek.

Znovuotevření expoziční síně v Rychnově nad Kněžnou

Od úterý 16. května 2000 je znovu otevřeno Židovské muzeum Podorlicka a památník Karla Poláčka v rychnovské synagoze. O historii synagogy v Rychnově nad Kněžnou a o přípravě nové expoziční síně ve spolupráci se Židovským muzeem v Praze jsme informovali ve

Zpravodaji 3/98. Synagoga byla poškozena při loňských záplavách a musela být v západní části nově omítnuta. Po pěti letech od zpřístupnění v květnu 1995 byla dosavadní expozice, věnovaná židovským památkám a historii židovských obcí v regionu, rozšířena o řadu nových panelů s náměty židovských svátků a náboženských zvyků. Nejvýznamnější svátky roku jsou dokumentovány starými rytinami, ilustracemi a pohlednicemi, obrazy naivních malířů Roberta Guttmanna nebo Roberta Ehrmanna, grafikami Marca Chagalla nebo současného ilustrátora Marka Podwala. Expozici jako dříve doplňuje zápůjčka kultových předmětů ze Židovského muzea v Praze.

Koncerty ve Španělské synagoze

Od dubna letošního roku lze opět navštěvovat ve večerních hodinách Španělskou synagogu, kde jsou pořádány hudební produkce. Organizace se tentokrát ujalo více koncertních agentur, které se podílejí na různorodosti repertoáru. V synagoze jsme dosud slyšeli soubory historických nástrojů

Ritornello a Kvinterna, dále pěvecké recitály věnované jak sefardským písním, tak i umělým písním židovských autorů. Vyvrcholením jarní hudební sezóny byl dne 30. 5. 2000 koncert pořádaný Mezinárodním hudebním festivalem Pražské jaro. Díky mimořádně procítěnému podání a dokonalé profesionální interpretaci synagogálních zpěvů se téměř tříhodinový

koncert kantora prestižní newyorské synagogy na 5.avenue Josepha Malovaneho za doprovodu Jaroslava Šarouna stal nezapomenutelným zážitkem.

Umění jako "strategie přežití" (strategies for survival)

Dne 10. února 2000 byla na Moravian College (Bethlehem, Pennsylvania, USA) zahájena výstava věnovaná terezínskému ghettu. Jejím těžištěm je dětská tvorba a dílo Friedl Dicker-Brandeisové. Židovské muzeum v Praze, které na přípravě výstavy úzce spolupracovalo, zapůjčilo ze svých sbírek kopie dětských kreseb a originály kreseb a maleb Friedl Dicker-Brandeisové. Při příležitosti zahájení výstavy velvyslanci české a slovenské republiky ve Spojených státech amerických se konala dvoudenní konference, které se svým příspěvkem o díle Friedl Dicker-Brandeisové zúčastnila i kurátorka sbírky obrazů a grafiky Židovského muzea v Praze Michaela Hájková. Ve svém příspěvku podala přehled tvorby dosud jen málo zpracovaného díla této významné představitelky meziválečné avantgardy a zároveň se dotkla její pedagogické role v předválečném období a v Terezíně.

Přírůstky do sbírky Židovského muzea

Židovské muzeum v Praze zakoupilo v 1. čtvrtletí roku 2000 nové předměty do svých sbírek:

Lžice na charoset

Lžice na charoset z jemného stříbrného filigránu ruského typu. Konstrukční prvky listu lžice tvoří stylizovanou palmetu s šesticípou hvězdou v místě přechodu v rukověť, tvořenou spirálovitě stočeným plochým páskem. Rukověť je ukončena plastickou filigránovou květinou. Na spodní straně listu lžice je u kořene umístěn hebrejský nápis "Bezalel" z připájeného stříbrného drátu. Lžice je značena rakousko-uherskou značkou pro zboží z dovozu z let 1902-1921. Lžice je zajímavým dokladem zájmů hnutí Bezalel, ukazujícím široké spektrum jeho činnosti.

Ukazovátko na Tóru

Stříbrné ukazovátko na Tóru poměrně masivní konstrukce ve tvaru štíhlé kuželky. Středový prstenec a zadní část rukojeti jsou zdobeny jemně cizelovaným rostlinným ornamentem, odpovídajícím vídeňskému stylu poloviny 19. století. Ukazovátko je typickou prací Thomase Regschecka a od ostatních ukazovátek našeho sbírkového fondu se odlišuje zejména jemnější cizelovanou výzdobou

Štít na Tóru

Standardní štít vídeňského výrobce z 2. poloviny 19. století, zdobený cizelovanými rozvilinami nahoře zakončenými okřídlenými hlavami gryfů. Na volutách rozvilin stojící lvi přidržují desky zákona, nad kterými je umístěna koruna. Štít byl původně částečně zlacen. Okénko pro výměnné štítky s názvy svátků obsahuje pět pravděpodobně původních štítků. Na zadní straně štítu je upevněn oválný vykrajovaný štítek s německým dedikačním nápisem: "Gewidmet dem Cultus Vereine in Gablonz von Emmanuel Lederer von dem Ertrage der Matrikenfuehrung 1885" a hebrejsky psaným ročním ekvivalentem. Štít je opatřen pravděpodobně původním řetízkem. Štít, který byl vyroben ručně cizelováním, jak tomu nasvědčuje jeho mírná asymetrie, je dochován v úplnosti včetně štítků s názvy svátků a řetízku a jeho historickou hodnotu zvyšuje dedikační tabulka se jménem dárce a místa.

Nové produkce Židovského muzea

CD-ROM - Dějiny Židů v Čechách a na Moravě

První CD-ROM muzea je obsahově rozčleněn do čtyř dílů. Dějiny Židů zachycují základní historický vývoj zdejšího židovského osídlení. V další kapitole je zachycen přehled židovských památek v Čechách a na Moravě. Pro poznání specifiky judaismu je zařazen i oddíl s názvem Tradice a zvyky. Pojednává nejen o svátcích a židovském kalendáři, ale zmiňuje se také o základních textech židovského náboženství. Ve čtvrté části - "knihovně" lze najít vysvětlení základních pojmů judaismu a vlastní multimediální výbavu (ilustrace a hudební ukázky) disku. Všechny čtyři díly jsou provázány hypertextovými odkazy a CD-ROM je také vybaven vyhledávacím programem. Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze ve spolupráci s Památkem Terezín, Muzeem romské kultury v Brně a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy zahájilo ojedinělý projekt seminářů "Jak vyučovat o holocaustu". Semináře, které jsou určeny pro učitele základních a středních škol, podpořilo výše zmíněné

ministerstvo odkoupením části nákladu a rozdáváním této elektronické publikace pedagogům jako pomoc při zpřístupnění informací.

Židovští autoři v literaturách evropských zemí

Sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea uspořádali Jiří Franěk a Miloš Pojar. Ve sborníku je poprvé v české literární vědě zpracováno téma přínosu židovských autorů v národních literaturách některých evropských zemí. Jednotlivé příspěvky se týkají románských literatur, dále literatur národů bývalé Jugoslávie, literatury dánské, maďarské, polské a litevské. Sborník je v českém jazyce.

Hilsnerova aféra a česká společnost 1899-1999

Sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v loňském roce, který uspořádal Miloš Pojar, obsahuje 29 příspěvků českých historiků a filozofů, jako např. prof. Milana Machovce, Jiřího Kovtuna, Eduarda Goldstückera, Jaroslava Opata a mnoha dalších. Texty jsou v českém jazyce a v příloze jsou kopie historických dokumentů.

Judaica Bohemiae XXXV

Vědecká ročenka 1999. Uspořádal Alexandr Putík. Další ročník vědeckých příspěvků k dějinám židovské komunity v Čechách a na Moravě obsahuje následující příspěvky: Alexandr Putík: The Prague Jewish Community in the Late 17th and Early 18th Centuries; Lenka Matušíková: Ein Beitrag zur Kenntnis der Judensiedlungen in Böhmen in den Jahren 1650 und 1674; Ivan Kalmar: The Origins of the "Spanish Synagogue" of Prague; Kateřina Čapková: Pillsudski or Masaryk? Zionists revisionism in Czechoslovakia 1925-1940; Anna Hyndráková - Anna Lorenzová: Systematic Collection of memories organized by the Jewish Museum in Prague; Leo Pavlát: The Jewish Museum in Prague - 1999 Annual Report.

Výše uvedené publikace lze objednat na adrese Židovského muzea v Praze.

Významné návštěvy

březen: - Delegace rabínů sdružených v North American Boards of Rabbis vedená Rabbi Jay Rosenbaumem

květen: - Zoltán Rockenbauer, ministr národního a kulturního dědictví Maďarské republiky s manželkou - Charles a Lynn Schusterman z The Schusterman Family Foundation - Leonard a Madlyn Abramson (Family Cancer Research Institute at The University of Pennsylvania Cancer Center) - pan Lennart Meri, president Estonské republiky

červen: - Dagmar Havlová, manželka prezidenta České republiky